

Veliuonos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia. Danutės Mukienės nuotrauka

9771392261003

JURBARKO RAJONAS

Vytauto Didžiojo
paminklas Jurbarke
(skulptorius
Vincas Grybas)

Antano ir Jonio Jusko kapas Veliuonos ŠvC. Mergelės Marijos Emissorė dėl gėjų bažnyčios šventoriaus. Danutės Mukienės nuotrauka

1991 m. pastatytas paminklas, skirtas Veliuonos įkūrimo 700 metų jubiliejui (skulptorius Š. Simulynas). Danutės Mukienės nuotrauka

ŠVIETIMAS
ISTORIJA
KULTŪRA
PAVELDAS
LITERATŪRA
ASMENYBĖS

ŽEMAIČIU

Regėjuonu kultūréniu inicetivu centro, Žemaitiu akademéjés, Žemaitiu akademéné jaunima korporacéjés „Samogitia“ leidénis

žeme

Žemaitių žemė

2011/4(69)

p. 2, 6–7

p. 8–10, 14–16

p. 17, 19–21

p. 22, 24–28

p. 29, 31–35

TURINYS

- 2, 6–7 / Seredžius, Belvederio dvaro sodyba
3–4 / Belvederio dvaro sodyba
5 / Seredžiaus piliakalnis
8–10, 14–16 / Veliuona
11 / Veliuonos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia
12 / Gedimino kapo piliakalnis, obeliskas Gediminui ant piliakalnio ir Pilies (Ramybės) kalnas Veliuonoje
13 / Veliuonos krašto muziejus
17, 19–21 / Raudonė
18 / Raudonės pilies parko fragmentai
22, 24–28 / Skirsnemunė
23 / Šilinė
29, 31–35 / Jurbarkas
30 / Jurbarko Švč. Trejybės bažnyčia
36 / Jurbarko krašto muziejus
37 / Skulptoriaus Vinco Grybo memorialinis muziejus Jurbarkė

Danutės Mukienės nuotraukoje (viršuje) – Veliuonos gyvenvietė (Jurbarko rajonas) Nemuno pakrantėje. 2011 m. balandžio mėnesio vidurys

REGĘJONU KULTŪRÉNIU INICETIVU CENTROS.
LEIDÉNI SODARÉ, MAKETAVA
REDAKTOURE Mukiené Danuté.

ŽORNALA REDAKCÉNÉ TARÍBA:
Butrémis Aduoms, Daujuotitė Véktuoréjé,
Gérdienis Alekséndra, Sungailiené
Loreta, Mukiené Danuté.

Žornals paréngts igiavendénont kultūréni proujekta „ELEKTRUONINIS ŽORNALS „ŽEMAITIU ŽEME“ 2011“.

Proujekta rem LIETOVUOS SPAUDUOS, RADÉJÉ ÉR TELEVIZÉJES RIEMÉMA FONDS.

ISSN 1392-2610.
Regėjuonu kultūréniu inicetivu centros,
Vilniaus g. 22, LT-01119 Vilnius.
Tel./faksos (8 ~ 5) 261 9670,
El. p. zemaiciu@gmail.com.
<http://www.samogit.lt>.

SEREDŽIUS, BELVEDERIO DVARO SODYBA

DANUTĖ MUKIENĖ
Nuotraukos autorės

... Pati pavasario pradžia. Panemu-
neje vietomis, ten, kur būta didžiausių
lyčių sangrūdų, dar ir sniegas matosi.
Bet žemė jau bunda ir žaluma vis aukš-
čiau ir aukščiau.

Jei būtume tik turistai, toks laikas
kelionei, kad ir Panemune, po Jurbarko
rajoną, ne pats geriausias. Mes šį kartą – ir žurnalistai. O kelionės
tikslas – pamatyti ir užfiksuoti Jurbarką tokį, koks jis yra ankstyvą
pavasari, ką tik nutirpus sniega.

Ta mūsų kelionė sutapo su Lietuvoje jau ketvirtą kartą organi-
zuota ir vis labiau įsisiūbuojančia akcija „Daromi!“. Važiuodami ti-
kėjomės, kaip taip buvusiais sovietiniais laikais organizuotų pava-
sario talkų metu, sutikti būrius talkininkų, apsiginklavusių grėbliais
ir šluotomis, tačiau tokius pamatėme nedaug. Nepasakysi, kad čia
jiems nebūtu buvę ką veikti, tačiau pavažinėjė po rajoną pamatė-

Seredžiaus herbas

Seredžius

me, kad šio krašto žmonės ne akcijomis gyvena. Tvarkyti, gražinti
savo gyvenvietes, miestelius yra tapę jų gyvenimo kasdienybę,
nors, kaip ir visur šioje žemėje, yra ir išimčių.

Na o kai kalbą pradedame apie kultūros paveldą ir jo puoselė-

Seredžius nuo Nemuno pusės

BELVEDERIO DVARO SODYBA

jimą, tai nesuklysimė pasakę, kad didžiausia šio krašto žmonių rykštė, kaip ir kitur – laikas ir lėšų trūkumas. Kai taip greitai diena keičia dieną, kai senuosius mūsų dvarų, bažnyčių ir kitus unikaliuos architektūros ir istorijos pastatus negailestingai veikia drėg-

mė, temperatūrų svyrapimai ir kitokios negandos, o pinigelių irimo procesams sustabdyti trūksta, vien gerų norų ir entuziazmo žmonėms, kad ir labai myliintiems groži ir tvarką, neužtenka.

Vis dėlto tai, ko gero, ne pasiteisimas, kodėl kasmet vis baisiau atrodo Nemuno pakrantėje, netoli Seredžiaus, esantis Belvederio dvaro kompleksas. Centriniai dvaro rūmai paskutiniaiems dešimtmečiais taip sparčiai pradėjo nykti, kad, jei kada nors artimiausiu laiku ir bus gauta lėšų jiems suremontuoti, po nauju kevalu vis tiek liks apipuvęs „kiaušinis“. Tas pats ir su kitais iki mūsų dienų išlikusiais šio dvaro ansamblio pastatais. Na o unikalus dvaro sodybos parkas taip pat akysė trėsta. Paskutinių metų audros išdraskė, išlaužė nemažai jo medžių. Vieni dar riogso pargriuvę, kiti jau supjaustyti, o apie tų medžių krūvas – nesenai atsiradusią laužaviečių žymės ir šiukslių krūvos. Apie tai, kad parko takai būtų sutvarkyti, kad iki dvaro sodyboje stovinčios kad ir apleistos, bet gražios neogotikinės koplyčios galėtum be didelio vargo nusiirti, taip pat tik pasvajoti reikia. Kol dar erkės atakomis negarseja, tais žole ir krūmais apaugsiaiš buvusiais parko takais išdrįstame prie jos prisiartinti ir ją iš visų pusų nufotografuoti. Sužaliavus me-

(Nukelta į 4 p.)

Trečio puslapio nuotraukose – Belvederio dvaro sodybos fragmentai

BELVEDERIO DVARO SODYBA

Ketvirto puslapio nuotraukose – Belvederio dvaro sodybos fragmentai

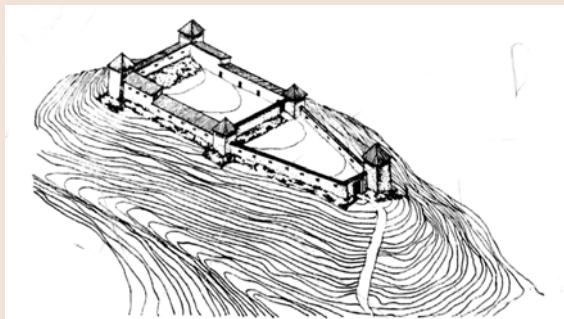
(Atkelta iš 3 p.)

džiamas ir visokiem vabalams atgijus, vargu ar tą kiti atvykusieji galės padaryti.

Taigi, paliekame Belvederio dvaro sodybą, kaip ir prieš metus, du ar tris metus užlauž širdj ir be didelio entuziazmo, be vilties, kad kada nors tie dar mūsų jaunystės metais savo grožiu džuginę rūmai atgis ir trauks pulkus turistų. Vis dėlto maža vilties kibirkštėlė išlieka, nes greta dvaro sodybos esanti Seredžiaus gyvenvietė

(Nukelta į 6 p.)

SEREDŽIAUS PILIAKALNIS

Seredžiaus piliakalnio rekonstrukcijos projekto iliustracija – iš informacinio stendo, esančio ant Seredžiaus piliakalnio

„Piliakalniai – tai natūraliai susiformavusios kalvos bei krantų iškyšuliai su žmogaus įrengtais gynybiniais įtvirtinimais, sustatiniais šlaitais, pylimais, grioviais, terasomis. Lietuvoje priskaičiuojama apie 1000 piliakalnių.

Pirmieji piliakalniai baltų teritorijoje atsirado II–I tūkstantmečio pr. Kristų sandūroje. Tai buvo natūralios kalvos, kurių plokščiose viršūnėse gyveno nedidelės bendruomenės. Ankstyviausi piliakalniai žinomi Rytų Lietuvoje. Vėliai piliakalniuose pradėta įrenginėti gynybiniai įtvirtinimai. Šalia tokiių piliakalnių atsirado papédžių gyvenvietės, kurias galima pažinti iš juodos žemės su degėsiais, lipdytomis puodų šukėmis bei gyvulių kaulais.

Patys piliakalniai virto įtvirtintomis gyvenviečių dalimis ar slėptuvėmis. Pirmaisiais mūsų eros amžiais piliakalniai žinomi visoje Lietuvos teritorijoje. I-ojo tūkstantmečio piliakalniams būdingos didelės, kelių hektarų ploto papédžių gyvenvietės. Besikuriant Lietuvos valstybei bei kovų su kryžiuočiais ir Livonijos ordinu metu (XII–XV a. pr.) buvo įrenginėjami piliakalniai su iki 5 m aukščio pylimais bei iki 3 m gylio grioviais. Jų aikštélėse stovėjo tvirtos medinės pilys. Prie šių piliakalnių buvo didelės papédžių gyvenvietės – papiliai. Šio laikotarpio piliakalniuose randama žiestos keramikos ir ginklų liekanų. Po Žalgirio (1410 m.) ir Pabaisko (1435 m.) mūšių medinės pilys Lietuvoje neteko savo reikšmės, piliakalniai buvo aplisti.

Piliakalniai yra neatskiriamas Lietuvos kraštovaizdžio dalis. Valsybė saugo visą piliakalnio kalvą kartu su šlaitais bei papédžių gyvenvietėmis. Juose randami radiniai yra labai svarbūs krašto priistorės 2500 metų trukmės laikotarpiniui pažinti.

Seredžiaus piliakalnis, vadinamas Palemono kalnu, yra Nemuno dešiniojo kranto aukštumos kyšulyje, Pieštuvės upelio kairiajame krante. Iš šiaurės ir vakarų jį juosia gilūs Pieštuvės, iš pietų – Nemuno slėniai. Piliakalnio šlaitai statūs, daugiau nei 30 m aukščio. Aikštélė trikampio formos, 50 m ilgio rytu - vakarų kryptimi. Jos plotis – 45 m rytiniam pakraštyje, kur yra 7 m aukščio anuo aikštélės pylimas. 9 m aukščio išorinis pylimo šlaitas leidžiasi į

Seredžiaus piliakalnis ir jo prieigos. Nuotraukos D. Mukienės.

griovį, kuris ariant ilgainiui buvo užlygintas. Toliau į rytus ir į pietus nuo piliakalnio yra buvusi papédžių gyvenvietė.

Palemono kalnu piliakalnis nuo XIX a. vadinamas dėl legendos, jog čia palaidotas legendinis Lietuvos valstybės įkūrėjas Romos kunigaikštis Palemonas. Vėliau buvo spėjama, kad tai rašytiniuose šaltiniuose minimos Bisene pilies vieta, kurią 1283 m. puolė, o 1294 m. sudegino kryžiuočiai. Šiuo metu manoma, kad tai yra buvusi pilis, kurią nuo 1293 m. nuolat puldinėjo kryžiuočiai, bet užimti nepajėgė. 1363 m. balandį Ordino magistras Vinrichas su prancūzų ir anglų kryžininkais žygiavo į Lietuvą ir sudegino Kęstutio pastatyta Naujojo Kauno pilį, o grįždamas namo sunaikino Pieštuvės pilį.“

Tekstas iš informacinių stendų „Seredžiaus piliakalnis“, stovinčių ant Seredžiaus (Palemono) kalno Seredžiuje

1913 m. pastatyta eklektinio neorenesanso stiliaus Seredžiaus bažnyčia

(Atkelta iš 4 p.)

graži net ir ankstyvą pavasarį, net kai rytmečio rūkas apylinkes dengia. Norėdami apžvelgti jas iš paukščio skrydžio, pakylame ant Seredžiaus piliakalnio. Kad ir rūkas, nesunkiai pačioje Nemuno pakrantėje įžiūrime buvusias Palocėlių piliakalnio kalveles, ir palei greitkelį išsistačiusi gyvenvietė iš čia – kaip ant delno, kaip ir pats Nemunas, vis dar kiek patvinęs, bet diena iš dienos vis labiau atslūgstantis ir paliekantis pakrantėje buvusių ledo

Tiltas prie Seredžiaus

Paminklas Seredžiuje

lyčių išguldytus krūmus.

Seredžiaus kalvos ne tik vasarą, bet ir šiuo metu – nepakartojamo grožio ir neblagai prižiūrimi. Visa, kas reikalinga turistui, čia taip pat rasi: visur rodyklės, informacinių stendų, laipteliai, kuriais gali pasiekti Seredžiaus piliakalnio ir kitų kalvų viršunes. Gériesi šių apylinkių karštovaizdžiu ir džiaugesi, kad esi čia, šiandien ir kad turi galimybę bent dalelę čionykščio gyvenimo užfiksuoti fotoaparatu, ir tą eklektinio stiliaus bažnyčią, ir dailius šio miestelio darbščių bei tvarkingų žmonių namelius, ir tas šių apylinkių kalvas, kurių dar nespėjo uždengti didžioji pavasario žaluma.

Prieš paliekant šį miestelį, žvilgtelėkime į skaičius ir faktus, kurie primena šio miestelio istoriją ir žmones, kurie labiausiai šį kraštą garsina.

***

Šiandien Seredžius – to paties pavadinimo seniūnijos centrinė gyvenvietė, miestelis prie Nemuno ir Dubysos santakos.

Anot legendų, I a. Romos kunigaikštis Palemonas, norėdamas atsikratyti savo persekiotojų, atplaukė į Baltijos jūrą, vėliau Kuršių mariomis pasiekė Nemuną, juo keliavo iki Dubysos žiočių, kartu su savo bičiuliais apsistojė gražioje ažuolų giraitė-

je, kuri augo ant Seredžiaus piliakalnio. Ši vieta vėliau buvusi pavarta Palemono kalnu. Jis labai gražus, matomas iš daugelio vietų.

Spėjama, kad ant Seredžiaus (Palemono) piliakalnio karū su kryžiuočiais metais (nuo 1293 m.) stovėjo Pieštuvės pilis, kuria lietuvių naudojos iki 1363 m., kai buvo sudeginta. Ji vėliau nebebuvo atstatyta.

Kita vieta, žyminti kovą su kryžiuočiais laikus, yra Palocelių pilavietė kur iki mūsų dienų išliko dvi kalvelės, vadintinos Palocelių. Anksčiau čia būta didelės tvirtovės.

Nemuno dešiniojo kranto aukštumos šlaite, apie 1 km nuo kelio Kaunas–Jurbarkas, 1,2 km į vakarus nuo Belvederio dvaro rūmų yra išlikę buvusių Belvederio gynybinių įtvirtinimų liekanų. Ši vietovė vadina Šančiumi.

Seredžiaus miestelis išaugo XV a. pr. po kryžiuočių sutriuškinimo 1410 m. įvykusiam Žalgirio mūšyje.

XVI a. rašytiniuose šaltiniuose pradedamas minėti Seredžiaus vardas.

XIX a. netoli Seredžiaus pastatyti Belvederio rūmai, kuriuos apjuosė parkas. Prie rūmų nuo Nemuno pusės galima pakilti ne tik važiuojant keliu, bet ir į rūmų aikštę vedančiais laiptais, kur yra 365 pakopos.

Seredžiaus miestelis labiausiai išaugo XX a. I pusėje, Lietuvą paskelbus Nepriklausomybės valstybei. Tada ši gyvenvietė tapo valsčiaus centru.

Seredžiuje vargonininku yra dirbęs kompozitorius ir vargonininkas Stasys Šimkus.

Šiuo metu Seredžiuje yra apie 700 gyventojų.

1913 m. pastatyta eklektinio renesanso stiliaus Seredžiaus bažnyčia.

***

Paliekame Seredžių. Na o jei Tau, gerbiamas skaitytojui, teks kada pro Seredžių važiuoti, būtiniausiai sustok. Sustok ir užlipk ant Seredžiaus piliakalnio (Palemono kalno), pasigrožk šių apylinkių vaizdais, aplankyk 1913 m. statytą Seredžiaus šv. Jono Krikštytojo bažnyčią, Palocelių pilavietę, kur yra stovėjusi kryžiuočių pilis, Belvederio gynybinis įtvirtinimas (Šančių), VII a. kapinyną. Na o tada siūlytume pasukti toliau Nemuno pakrante, lėmk Veliuonas, vieno gražiausio ir geriausiai tvarkomo miestelio ne tik panemunėje, bet ir visoje Lietuvoje.

Antrojo pasaulinio karo aukų ir Seredžiaus miestelio gyventojų kapines ženkliniai paminklai

Palocelių piliakalnio kalvos

VELIUONA

KONSTANTINAS
PRUŠINSKAS
Danutės Mukienės
nuotraukos

Kelias iš Seredžiaus link Veliuonos – pačia Nemuno pakrante. Kelio ruože nuo Seredžiaus ir Viešvilės didesnės gyvenvietės čia – kas 10 ar šiek tiek daugiau kilometrų.

Veliuona nuo seno apgaubta legendomis ir padavimais.

Čia tokios įspūdingos ir mūsų valstybės istorijai svarbios vietas, kad visada ją miestelį važiuodamas susikaupi. Ne išimtis ir šis pavasario rytmėčio vizitas.

Rūkas pamažu skliaudos, tačiau Nemunas vis dar tarsi už šydo, taip pat ir pakrantės kalvos, dar nespėjusios apsirengti žalai.

Visas miestelio centras – tarsi apžvalgos aikštėlė, iš kurios gali gérėtis plačiomis Nemuno pakrančių panoramomis. Pati Veliuona dar tik rengiasi priimti turistus – tvarkoma centrinė miestelio aikštė, šaligatviai, remontuojamas ir apačioje, prie pat greitkelio, stovintis pastatas. Darbai čia atliekami iš ES fondų skirtų lėšų. Objektas neeilinis. Kaip skelbia informacija stende, tai Veliuonos užeigos namai, pirmasis kompleksinių turizmo paslaugų objektas Valdovų kelyje.

Kraštovaizdis Veliuonos apylinkėse panašus į Seredžiaus. Grožimės juo, fotografuojame. Aplankome ir senąją Veliuonos dvarvietę. Joje išliko centrinis dvaro pastatas ir jų supantis parkas. Pastatas pusiau mūrinis, pusiau medinis. Dalį jo užima Veliuonos krašto muziejus. Įspirašome į vidų. Tų ekspozicijų, apie kurias gali pasiskaityti muziejų reklamuojančiuose informaciniuose leidiniuose, čia néra. Tvarkingai sudėta ir eksponuojama tai, kas čia surinkta

Veliuonos herbas 1791 m.

1636–1644 m. pastatyta Veliuonos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

ir saugoma. Eksponatai įdomūs, kai kurie ir unikalūs, tačiau apžiūrime juos be džiugesio širdyje. Tokia nuotaika – dėl vargano vaizdo dvaro centrinio pastato viduje. Jei ne tie gražūs, metaliniai rūmų laiptai, vedantys iš pirmo aukšto į antrą, jei nežinotum, negalėtum net atspėti, kad esi buvusio dvaro centriniuose rūmuose. Dabar to pastato vidus bent jau muziejaus patalpose primena seniai neremontuotą, daugelį metų nešildomą, tad drėgmė ir pelėsių kvapu permirkusį varguolių būstą. Kol jis toks, vargu ar šiais laikais čia reikėtu kvieсти turistus, juo labiau, kad šio miestelio žmonės išties turi ką parodyti ir kuo didžiuotis.

Tokios tos nuotaikos, na o dabar žvilgtelkime ir į Veliuonos isto-

Veliuona

Viršuje – paminklas Vytautui Didžiajam Veliuonoje.
Skulptorius A. Šimkūnas, projekto autorius V. Grybas;
dešinėje – informacinis stendas „Veliuonos piliaikalnis“
Veliuonos miestelyje

rija ženklinančius svarbiausius skaičius bei datas. Ką jos sako apie šį miestelį?

***

Veliuona, kaip ir Raudonė, išsidėsčiusi Nemuno dešiniojo kranto apatinėje ir viršutinėje terasoje. Čia viena gyvenvietės dalis vadina Pakalne, antroji Antkalne. Tai to paties pavadinimo seniūnijos centras. Nuo čia iki Kauno – apie 55 km ir 31 km iki Jurbarko.

ŽEMAICIUŽEMĖ ■ 2011/4

VELIUONOS PILIAKALNIS

Piliaikalnis – tai natūraliai susiformavusios kalvos bei kranų iškilimai su žmogaus įrengtais gynybiniais tvirtinimais (sunkintiniai slėptuvės, pylimai, griovys, terasomis). Lietuvos priskaičiuojama apie 1000 piliaikalių.

Pirmieji piliaikalniai buvo teritorijose atsirado II tūkstantmečiu pr. Kr. sandūrėje. Tai buvo natūralios kalvos, kurias plakūkose viršėjavo žyvenė medželės žmonės. Antkstyviausi piliaikalniai įsijoti Ryga, Lietuvos, Vėliuonos piliaikalniai pradėta įrenginti gynybinius išvairinius. Šafis tokiai piliaikalniai atsirado papėdžių gyvenvietės, kurias galima pažinti iš jųdos Jeros su deginais, lipdytomais puodų lokimis bei gysvilių kaulais.

Patys piliaikalniai varto ištvirtinimais gynėviečių dažiniu ar slėptuvėmis. Permaisiais milių eros amžiaus piliaikalnių žinios visoje Lietuvos teritorijoje. Iš jų tūkstantmečio piliaikalniams būdingas didelis, kelę bektant ploto papėdžių gyvenvietės. Besikuriant Lietuvos valstybei bei kovą su kryžiuočių ir Livonijos ordinu meta (XII-XV a. pradžia) buvo įrengiami piliaikalniai su iki 5 m aukščio pylimais bei iki 3 m gyliai griovais. Juos aikštėlėse stovėjo tvirtos medinės pilys. Prie šių piliaikalnių buvo didelės papėdžių gyvenvietės - papilių. Šio laikotarpio piliaikalnius randama žiestos keramikos ir ginklų liekanai. Po Zalgirio (1410 m.) ir Pabaisko (1435 m.) mūšių medinės pilys Lietuvos neteko savo reikšmės. Valstybė sunęs visa piliaikalnio kalva kartu su išlaikais bei papėdžių gyvenvietėmis. Jausė randami radinai yra labai svarbių krašto prieistorių 2500 metų trukmės laikotarpius palinti.

Veliuonos piliaikalnis, vadintinas Gedimino kapu, yra Nemuno ir Veliuonos santakoje. Iš laurinės posės aukštumos kyšulį sopa Veliuona, o iš pietų ir rytų – Nemuno slėniai. Stačiatūs, net 30 m aukščio. Aikštėlė pastiga, 54 m ilgio vakaru-rytu kryptimi ir 25 m pločio. Vakariname aikštėlės pakraityje supiltas apie 15 m ilgio, 2,5 m aukščio ir 10 m pločio pylimas. Horizonto pylimo slėptuvė išleidžiasi į 17 m gylį griovį, kuris skirtas piliaikalnį nuo Pilies kalno.

Archeologai piliaikalnio aikštėlę rado net 2 m storio kultūrinę sluoksnį su sudėtingu medinių pastatų bei ištvirtinimų liekanomis, apdegėjusius dvių žmonių graužius, geležinių arbaleto strelų, žalvarinį papurolių liekanų, žiestos keramikos ūkučių, datuojamų XI-XIV a.

Pagal tradiciją piliaikalnis laikomas prie Veliuonos žuvusio Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino kapu. Viduramžių raštinių šaltinių mini čia stovėjusį Veliuonos pilį, kuri dažnai buvo puolama: 1293, 1298, 1313, 1315, 1318 ir 1319 m. Per šiuos puolimus pilis ne karto nebėbuoja paistinti, tik sudiegiamos papiliai.

1348 m. rugpjūčio 15 d., po kelias dienas vyknius kovą, kryžiuočiams pirmą kartą pavysko paistinti ir sudieginti pilį, bet gretinti pilis buvo vėl atstatyta. 1364 m. ji buvo vėl užimta ir antra kartą sudieginta. 1367 m. rugpjūčio 8 d., artėjant kryžiuočiams, pilies gynejai patys sudiegino pilį ir atitraukė.

ARCHEOLOGINĖS VIEŠOS YRA MŪSU PROTĘVIŲ PALIKIMAS. SAUCOKIME JAS!

Daugiau informacijos rasite Panemunės regioninio parko direkcijos bei lankytuvų centre – Šilainių k., Skirsnemunės seniūnija, LT-78467, Jurbarko rajonas
Telefonas: Tel. (8 447) 41723, faksas (8 447) 41724, el. paštas: info@ppz.lt

ZZ_2011_4.p65

9

4/25/2011, 10:38 AM

Viršuje – reklaminis stendas Veliuonos miestelio centre, dešinėje – Veliuonois miestelio fragmentai

(Atkelta iš 9 p.)

Viena iš svarbiausių lietuvių pilį tais laikais stovėjo Veliuonoje. Iš pradžių ji buvo vadinta Junigedos pilimi, nuo 1315 m. – Veliuonos.

Šioje gyvenvietėje daugiausia lankytųjų sulaukia piliakalnis, vadinamas Gedimino kapo kalnu. Anot kai kurių istorikų, bandydamos užimti Bajerburgą ar gindamas Veliuonos pilį žuvo Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas. Čia, Veliuonoje, jis esąs ir palaidotas. Jo garbei vietas gyventojai supylė kalną ir jį pavadino Gedimino kapo kalnu. Dabar ant Veliuonos piliakalnio, kuris jau daug metų gražiai tvarkomas, stovi paminklas-obeliskas, skirtas Lietuvos kunigaikštiniui Gediminui.

Veliuonoje yra ir antras piliakalnis, vadinamas Ramybės kalnu. Jis 32 m aukščio, stačiais šlaitais, nupjauto kūgio formos. Anot istorikų, ant jo stovėjo Junigedos pilis, šalia buvo įtvirtintas papilys. Šią pilį ne kartą yra puldinėjė kryžiuočiai. Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas ant šio kalno pastatė naują mūrinę pilį.

Veliuonos du piliakalnius (Pilies ir Ramybės) skiria 17 m gylio griovys.

Ant Ramybės piliakalnio yra padarytas aukuras deivei Velionai.

Kita svarbi senuosius kovų su kryžiuočiais laikus menanti vieta yra Piliavietė, kuri vietas gyventojų Pilaitėmis vadinama. Tai buvusi Bajerburgo pilies vieta. Ją kryžiuočiai čia pasistatė 1337 metais. Lietuviai greitai užémė Bajerburgą ir ją sunaikino.

Spėjama, kad pagonybės laikais Veliuonoje buvo senosios lietuvių tikybos šventovė ir kad apie 1406 m. ji buvo sunaikinta.

Nuo senų laikų Veliuona buvo Didžiojo kunigaikščio dvaras, daug metų čia gyveno Didžiojo kunigaikščio vietininkai.

1421–1426 m. Vytautas Didysis Veliuonoje pastatė katalikų bažnyčia ir įsteigė parapiją. Tai viena iš 12 pirmųjų katalikų bažnyčių istorinėje Žemaitijoje.

1500 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Jogailaitis Veliuonai suteikė Magdeburgo teises. 1507 m. – ygimantas Augustas šias teises Veliuonai patvirtino. 1580 m. Stepono Batoro laikais Veliuonai buvo suteikta naujų privilegijų: leista turėti herbą (jo melsvame fone pavaizduotas aukšinis karpis su trimis vilko dantimis). 1636–1644 m. Veliuonoje pastatyta Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia. Ji išliko iki mūsų laikų. Šis pastatas, kuriamo

(Nukelta i 14 p.)

Brolių Antano ir Jono Juškų kapas Veliuonos bažnyčios šventoriuje

Veliuonos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia ir jos šventorius

Gedimino kapo piliakalnis,
obeliskas Gediminui ant šio
piliakalnio ir Pilies (Ramybės)
kalnas Veliuonoje

Danutės Mukienės nuotraukos

VELIUONOS KRAŠTO MUZIEJUS

Danutės
Mukienės
nuotraukos

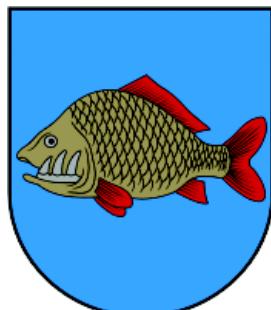

(Atkelta iš 11 p.)

yra 7 altoriai, dabar – architektūros paminklas. Bažnyčia buvo perstatyta 1887–1930 m. Ji mūrinė, vienabokštė, stačiakampė, trinavė, turi renesanso (ryškus piliastrų ritmas, renesansinis skliautas, dekoratyvios tinko narviuros) ir gotikos stiliaus bruožų (smailios langų arkos). Vertingi unikalūs Veliuonos bažnyčios vargonai. Juos XIX a. pastatė vargonų meistras J. Garalevičius (1871–1943 m).

Veliuonos bažnyčios šventoriuje – iškilių XIX a. kultūros veikėjų brolių Antano ir Jono Juškų amžino poilsio vieta. Kairėje šventoriaus pusėje stovinčiamie viename iš dviejų XVII a. mūrinių namelių eksponuojami dvasininkų rūbai.

Ilgą laiką šiame krašte Veliuona buvo ir svarbus prekybos cen-

Veliuonos herbas.
Dailininkas – Juozas Galkus

tras. Čia veikė Nemuno laivų prieplauka, muitinė, prekybos punktas, grūdų ir kitų prekių sandėliai.

1772 m. Veliuonoje įsikūrė vienuolai bernardinai.

1795 m. vasario 15 d. Veliuonai buvo sugražintos savivaldos teisės.

XIX a., kai Veliuonas dvaras priklausė Zaleskiams, buvo pastatyti mediniai dvaro centriniai rūmai. Šis pastatas mūsų dienomis saugomas kaip XIX a. klasicizmo laikotarpio architektūros paminklas. Medinius dvaro rūmus juosia parkas. Čia auga daug retų atvežinių medžių, tarp jų ir geltonžiedžiai tulpmedžiai, maumedžiai, glaustašakis ažuolas, raudonasis ažuolas, raudonlapis paprastasis klevas, maumedis, lenkašakis uosis. Veimuto pušys, juodosios, vakarinės tujos ir nemažai kitų vertingų medžių.

Dvaro centriniame pastate dabar veikia Veliuonos krašto istorijos muziejus. Jo ekspozicijoje pasakoja apie krašto istoriją nuo IV a. iki mūsų dienų. Veliuonos ir jos apylinkių etnografiją, pristato archeologinius radinius. Čia veikia ir „Petro Cvirkos klasė“, kur yra galimybė išsamiai susipažinti su rašytojo PCvirkos (1909–1947) biografija, jo gyvenamojo laikotarpio mokykla. Muziejuje sukaupta daug informacijos apie etnografinio ansamblio „Veliuonietis“, jo įkūrėjus, vadovės L. Matusevičienės, gyvenimą, kūrybinę veiklą. Muziejuje rengiamos ir kilnojančios dailės, liaudies meno, kraštotyros parodos.

1817 m. Veliuonos kapinėse Zaleskis pastatė medinę koplyčią.

1903 m. Veliuonoje buvo 925 gyventojai.

Carinės Rusijos laikais Veliuona buvo valsčiaus centras ir priklausė Kauno apskričiai. Pirmojo pasaulinio karo metais Veliuona buvo labai nuniokota.

1930 m., minint Vytauto Didžiojo mirties 500 metų sukaktį, Veliuonoje pastatytas Vytauto Didžiojo paminklas (sukūrė skulptorius A. Šimkūnas, projektavo V. Grybas).

1923 m. Veliuonos miestelyje ir dvare buvo 95 sodybos ir 573 gyventojai, 1936 m.

Veliuonos parapijoje – 4807 parapijiečiai, 1939 m. Veliuonos miestelyje ir dvare – daugiau negu 700 gyventojų.

(Nukelta į 16 p.)

(Atkelta iš 15 p.)

Veliuonos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

1925 m. ant Gedimino kapo kalno pastatytas obeliskas.
1939 m. ant kalno pastatyta graži medinė Veliuonos mokykla.

Sovietmečiu Veliuona buvo priskirta Vilkijos rajonui, buvo apylinkės ir kolūkio centras.

1991 m. minint Veliuonos 700 metų jubiliejų, miestelyje atidengtas Veliuonos jubiliejui skirtas paminklas (sukūrė skulptorius Š. Šimulynas).

Paskutiniais metais Veliuonoje daugiau negu 900 gyventojų. Tai itin gražiai tvarkoma gyvenvietė.

Seniūnijos teritorijoje yra 9 archeologijos, 4 architektūros, 2 mitologijos paminklai, veikia 4 muziejai: Veliuonos krašto istorijos, rašytojo P. Cvirkos (Klangių kaimas), Antano ir Jono Juškų vidurinės mokyklos literatūros, gamtos muziejus bei Rašytojo Jono Mačiulio-Maironio memorialinė ekspozicija.

Turistai Veliuonoje dažniausiai domisi Veliuonos senamiesčio centro, kur stovi Vytauto Didžiojo ir Veliuonos 700 metų jubiliejui skirti paminklai, akmuo su išspausta pėda. Čia ir Nemuno slėnio apžvalgos aikštélė. Jei aplankėti Veliuoną, būtinai užsuksi ir į archeologinių piliakalnių kompleksą, užkopsi į Gedimino kapo piliakalnį, ant kurio stovi paminklas LDK kunigaikščiui Gediminui (1925 m.), Pilies (Ramybės) kalno piliakalnio, kurio viršuje – aukuras deivei Velionei, apžvalgos aikštélės. Verta užsukti ir į pilavietę, vadinančią Pilaitėmis (buv. Bajerburgo pilis), Veliuonos dvaro rūmus, Veliuonos Švč. Mergeлės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią, susipažinti su čia veikiančia sakraline ekspozicija, aplankytu buvusius Veliuonos užeigos namus, XVIII a. pab. statytą buvusį grūdų sandėlį „Magazinas“. Na o jei pasuksi kiek iš šono, nesunkiai Klangių kaime rasi ir rašytojo P. Cvirkos memorialinę sodybą-muziejų.

RAUDONĖ

JURGA ŽEMAITYTĖ
NUOTRAUKOS DANUTĖS MUKIENĖS

Raudonės
miestelio herbas.
Dailininkas
Raimondas
Miknevičius

Raudonė – miestelis žemutinėje ir viršutinėje Nemuno dešiniojo kranto terasoje, apie 10 km nuo Veliuonos. Nuo čia iki Kauno – apie 60 km. Tai to paties pavadinimo seniūnijos, kurioje yra apie 1880 gy-

(Nukelta į 19 p.)

Nuotraukose viršuje ir dešinėje –
Raudonės pilies fragmentai ir jų supantis
parkas. Kairėje – Raudonės Švč. Jézus
Širdies bažnyčia (pastatyta 1932 m.) ir
miestelio fragmentas

ŽEMAICIŲ ŽEMĖ ■ 2011/4

RAUDONĖS PILIES PARKO FRAGMENTAI

DANUTĖS MUKIENĖS NUOTRAUKOS

Nuotraukose viršuje ir dešinėje – buvusio Raudonės dvaro pastatai ir jų fragmentai

(Atkelta iš 17 p.)

ventojų, centras. Važiuojant nuo Veliuonos į Raudonę kelias neprilgsta – vis tos pačios vaizdingos Nemuno pakrantės, dešinėje – medžiais apaugusios kalvos. Ant vienos iš jų – „Laiminančio Kris-taus“ skulptūra. Ji ženklinia Veliuonos miestelio gyventojų kapines.

Tiem, kas bent kartą apsilankė Raudonėje, be abej, ilgam jsi-mena pilis. Ją pasiekiamo pasukę iš palei Nemuną einančio kelio ir stačiai kylančiu keliu užvažiavę į Nemuno terasą. Dar kiek pakilę į viršų pamatome reprezentacinię antrosios kartos pilį – Raudonę. Pilis čia gal ir nebūta. Turtingi žmonės statėsi rūmus ir pasistatė tokius, kurie daugiau tvirtovę primena. Bokštose ir šaudymo angos yra. O apie rūmus – parkas didžiausias, tvenkinys ir dar keletas kitų taip pat buvusio daro pastatų, ir viskas iš raudonų plytų.

Teritorija, kaip ir pagrindiniai buvusio dvaro pastatai šiandien gerai prižiūrima, tad tik dékoti reikia likimui, kad jis čia taip patvar-

(Nukelta į 20 p.)

ŽEMAICIŲ ŽEMĖ ■ 2011/4

Madžio skulptūra prie Raudonės mokyklos

(Atkelta iš 19 p.)

ké, jog sovietmečiu pilyje buvo jkurdinta mokykla. Kai tokia istaiga čia veikia tvarka ir rūmuose, ir parkas prižiūrimas, net retenės medžių rūšys lentelėmis su užrašais pažymėtos. Ir miestelis tvar-
kingas. Nors žalumos dar ir nedaug, spalvų čia netrūksta. Sakoma, kad miesteliui vardą davė per jį tekantis Nemuno intakas Raudonę.

Pirmosios pilys prie Nemuno yra pastatytos anksčiau, Vytenio (1295–1316), karų su kryžiuočiais laikais, kai Nemuno pakrantės buvo įtvirtintos kaip gynybinė linija. Po Žalgirio mūšio (1410 m.) tokų pilii reikšmė šiose vietose sumenko ir, laikui einant, jos émė nykti. Dalis jų buvo atgaivintos ir naujoms funkcijoms pritaikyti XVI–XVII a., kai Nemunas tapo svarbus prekybos keliais. Raudonės upelis (*Rodan, Roddan*) istoriniuose šaltiniuose pradė-damas minėti kryžiuočių Vygando Marburgiečio kronikoje ir 1360,

Raudonės gyvenvietės fragmentas ir Raudonės dvaro parko tvenkinys

1366, 1420 kryžiuočių kelių aprašymuose.

Mokslininkai spėja, kad Raudonėje galėjo stovėti 1341 / 1343 m. kryžiuočių statyta Antrojo Bajernburgo (Zweite Bayernburg) pilis. 1384 m. šią pilį užémė ir sunaikino Vytautas Didysis.

Iki XVI a. Raudonė buvo karališkasis dvaras. Jį Žygimantas Augustas buvo atidavęs Žemaičių seniūnui, į Lietuvą emigravusiam vokiečių riteriui, pirkliui Jeronimui Krišpinui-Krišenšteinui. Raudonės pilies klestėjimo pradžia siejama būtnt su šio pirklio vardu. 1663 m. K. Kiršenšteino anūkas Jeronimas Krišpinas Kiršenšteinas tapo LDK iždo valdytoju ir sekretoriumi. Savo pagrindinę rezidenciją jis įsirengė Raudonėje. Tais laikais buvo Raudonės aukso amžius. Tada šis statynas buvo keturkampis, kampuose turėjo po bokštą su šaudymo angomis. XIX a. iš 4 bokštų buvo likę vos vienas. Pilis buvo rekonstruojama 1810–1822 m., 1861–1877 m., 1968 metais. 1820–1835 m. rūmų dalis buvo nugriauta, o plytos išvežtos į Jurbarką namams statyti.

Šis renesansinio stiliaus ansamblis turėjo 33,5 m aukščio cilindrinį bokštą.

XVIII a. 5 deš. Raudonės pilis atiteko Kiršenšteinų giminaičių Olenskių žiniai. Tada buvo pakeistas pilies planas. Greitai po to ją nuniokojo gaisras.

XIX a. pr. Oldenskiai turėjo daug skolų ir nutarė Raudonės dvarą parduoti. Jį įsigijo kunigaikštis Platonas Zubovas.

Jis buvo nutaręs ir pradėjęs rūmus perstatyti, tačiau greitai mirė ir rūmai apie 30 metų neturėjo šeimininko. Tada jie atiteko P. Zubovo dukrai Sofijai von Pirch-Kaisarovai. Ji apsigyveno Raudonėje ir 1861–1877 m. pilį rekonstravo. Rūmai tada įgavo neogotikinio stiliaus bruožų.

S. Kaisarovai mirus, pilį perėmė jos dukra Sofija Wachsel, vėliau – S. Kaisarovos anūkė Sofija. Ji buvo ištekėjusio už portugalo de Faria e Castro.

Pirmais pasaulyne karo metais Raudonės dvare vokiečiai buvo įrengę koncentracijos stovyklą. Čia buvo laikoma apie 300 venerinėmis ligomis sergančių moterų. Tuo laikotarpiu iš rūmų vokiečiai išvežė labai daug čia buvusių meno vertybų: brangenybių, meno kūrinį, sunaikino biblioteką.

Raudonė iš S. Kaisarovos ir jos vyro de Faria e Castro paveldėjo jų sūnus, kuriam rūmai priklausė iki 1938 metų. Tuo laiku dvaras jau buvo stipriai įsiskolinęs. 1934 m. pilis buvo parduota varžytinėse. Kai visuomenė pradėjo protestuoti, pilis buvo perleista Lietuvos bankui.

Nepriklausomos Lietuvos metais raudonėje planuota įrengti Lietuvos prezidento vasaros rezidenciją, tačiau tas planas nebuvo realizuotas.

1944 m. vokiečiai atsitraukdamai susprogdino didžią pilies bokštą. Griūdamas jis apgadino dalį pietinio rūmų korpuso.

Sovietmečiu bokštą ir sugriautas rūmų korpusas buvo atstatyti. Dabar čia veikia Raudonės pagrindinė mokyklą.

Raudonės pilies mišraus stilių parkas įkurtas XVIII a. pabaigoje dar XVI a. čia buvusio parko vietoje. Spėjama, kad naujojo parko suformavimu XVI a. pab. rūpinosi K. Kiršensteinas.

1717 m. rašytiniuose šaltiniuose minimas Raudonės itališkas sodas (parkas).

XVII a. po rūmų rekonstrukcijos buvo performuota parko kompozicinė ašis.

Rūmų parkas buvo atnaujintas R. Zubovo valdymo metams (1860–1922).

XIX a. pr. prie centrinės parko alėjos buvo įrengtas tvenkinys (Napoleono kepurė), supiltas apžvalgos kalnelis, įrengtos kelios apžvalgos aikštėlės.

1857 m. D. Afanasjevas rašė, kad Raudonėje yra puikus anglisko stiliaus parkas.

1866–1877 m. parkas buvo rekonstruojamas: nutiesta naujų takų, pasodinta kaštonų alėju, nemažai retesnių medžių, tarp jų ir atvežinių: mėlynųjų eglų, tuju, šilpušių, turkinii lazdynų.

Prie pilies tuo laikotarpiu buvo įrengta fontanų – jiems vanduo atvestas mediniai vamzdžiai iš rytinio tvenkinio.

Raudonės parko kūrimo darbai vyko iki 1930 metų.

Šiaurinėje Raudonės pilies pusėje stovi į pilaitę panašus 1877

Raudonė pilies-rūmų fragmentas

m. statytas mūrinis malūnas. Jis čia pastatytas dvaro ūkio reikaliams. Čia gyvendavo tarnai, buvo ratinė. Po Pirmojo pasaulyne karo čia taip pat buvo gyvenama, dalis patalpų buvo paversta javų sandėliais. Nuo 1923 m. pastate vėl veikė malūnas.

Turistams lankytį atidarytas 33,5 m aukščio pilies bokštas, iš kurio atsiveria graži panemunių panorama. Raudonės pilies bokšto lankymo valandos balandžio 15 d. – spalio 15 d: pirmadieniais – šeštadieniais 10–16 val.

1923 m. Raudonėje buvo 41 sodyba ir 215 gyventojų, 1937 m. – 280 gyventojų. Čia tuo metu veikė valsčiaus savivaldybė, paštas, mokyklą, policijos nuovada, sveikatos punktas, smulkaus kredito draugija, malūnas su lentpjūve, dvi parduotuvės, spirito varykla, pieninė su sūrine ir kt.

1932 m. Raudonėje pastatyta mūrinė Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia ir įsteigta parapija.

1940 m. Raudonės parapijai priklausė 2167 parapijiečiai.

Šiandien į miestelį atvykę turistai dažniausiai suka apžiūrėti pilies, jų supančio parko, kur auga

Gedimino ąžuolas, liepa su 7 kamienais, liepų alėja, yra Beždžionkalnis, Meilės kalnas, Draugystės kalnas, Šaulių aikštė, kur vis dar gražiai atrodo ir 1877 m. statytas Raudonės malūnas.

SKIRSNEMUNĖ

JURGIS ŽELVYS
DANUTĖS MUKIENĖS
NUOTRAUKOS

Skirsnemunes miesto herbas iš
1792 m. gegužės 12 d.
privilegijos Nr. 54

Skirsnemunės miestelis – to paties pavadinimo seniūnijos centras. Jis, kaip ir ankstiau aplankytieji, – dešiniajame Nemuno krante, pačiame upės slėnyje. Šios Nemuno pakrantės turtingos kreidos-mergelio kloaidai, vietinių baltžeme vadinamų ir nuo seno vietoje kalkių naudojamų. Nuo Skirsnemunės 9 km į rytus – Jurbarkas, už 2 km – •vyriai. Vakarinėje dalyje miestelis susisiekia su Molynės kaimu, kuriamo 1941 m. rudenį buvo atidaryta cemento gamykla, o rytinėje pusėje – su Žvyrių gyvenviete, kurioje stovi bažnyčia. Viros šios trys gyvenvietės išsišęsusios apie 4 km palei kelią.

Skirsnemunėje taip pat spalvų netrūksta. Dominuojanti – raudona plytų spalva. Matyt, ji nusižiūrėta iš Raudonės pilies. Raudonų plytų bažnyčia, keli kiti pastatai, taip pat ir mokykla, kurios aplinką puošia mokyklą baigusiu abiturientų laidų padovanoti stogastulpiai.

Gražus miestelis, gražūs ir čia gyvenantys žmonės.

Kur čia, panemunėje, pasuksi, visur surasi kokį ženklą, kuris nrimena kad tu – Panemunių regioninio parko teritorijoje. Iškiliau-

Skirsnemunės šv. Jurgio bažnyčia

siai akį traukia šio parko direkcijos rūpesčiu padaryti spalvingi informacinių stendų, rodyklės prie šio krašto turistams rekomenduojamų aplankytų vietų, žymiausių kultūros paveldo objektų.

I rytus nuo Žvyrių, ten kur susikerta senieji Kauno–Jurbarko ir Raseinių–Gelgaudiškio keliai, yra buvusio Šilinės dvaro vieta. Prie dvaro veikė XVIII a. pastatyta smuklė, užvažiuojamieji namai, garailių prieplauka. Smuklės pastatas restauruotas, Jame veikia Panemunių regioninio parko direkcija, yra įkurtą ekspoziciją apie žvejybos Nemune ypatumus, veikia gamtos mokykla. Šalia Šilinės

(Nukelta į 24 p.)

Skirsnemunės Jurgio Baltrušaičio pagrindinė mokykla ir miestelio fragmentas

ŠILINĖ

DANUTÉS MUKIENÉS
NUOTRAUKOS

Dešinėje ir kairėje –
Šilinės ažuolynė,
apačioje – Šilinės
smuklė ir Šilinės
apylinkių pan-
orama – vaizdas į
Nemuno pusę

Nuotraukose – Skirsnemunės šv. Jurgio bažnyčios fragmentai

(Atkelta iš 22 p.)

smuklės – graži ažuolų giraitė (ąžuolynė).

Iš Skirsnemunės yra kilęs rašytojas ir diplomatė Jurgis Baltrušaitis (gimė 1873 m. Paantvardžio kaime), filosofas Izidorius Tamossaitis, prelatas Jurgis Paškauskas ir daugelis kitų išskilių valstybės ir visuomenės veikėjų. Jei jau atvažiavome iki Skirsnemunės, paban-

2002 m. birželio 19 d. Skirsnemunei Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu Nr. 1812 patvirtintas herbas. Etaloninė autorius – dailininkas Raimondas Miknevicius

Skirsnemunės šv. Jurgio bažnyčios šventoriaus vartai

dome pasiekti ir Paantvardžius, Jurgio Baltrušaičio gimtinę. Tačiau, kilometrą kitą pavažiavę nuo greitkelio, turime sukti mašiną atgal, nes kelias taip išmaurotas, kad pravažiuoti neįmanoma.

Skirsnemunės šv. Jurgio bažnyčios
vidaus fragmentas

Taigi grįžtame į Skirsnemunę ir, susipažindami su ja, prisimename svarbiausias šio miestelio istorijos datas ir įvykius.

Pirmosios žinios apie Skirsnemunę (*Cristmemela, Cristmemel, Kristomel*) mus pasieka iš XIII a. Ilgą laiką šias vietoves nuolat puldinėdavo kryžiuočiai.

1313 m. kairiajame Nemuno krante, priešais Skirsnemunę, ant Narkūnų piliakalnio kryžiuočiai pastatė Kristmemelio pilį. XV a. Skirsnemunė tapo Lietuvos didžiojo kunigaikštio dvaru.

Yra išliké duomenų, kad 1401–1409 m. dešiniajame Nemuno krante, tarp Skirsnemunės dvaro ir Žvyrių kaimo, stovėjo lietuvių pilis.

XV a. Skirsnemunė buvo dvaras ir nemiestinė seniūnija, priklausė Lietuvos didžiajam kunigaikštui, kurį laiką – žemaičių seniūnui.

1431 m. Skirsnemunėje Švitrigaila sudarė sutartį su kryžiuočiais. Ji buvo nukreipta prieš lenkus.

XVI a. pr. Skirsnemunė jau buvo svarbus šio krašto prekybos centras.

1526 m. Skirsnemunės seniūniją valdė Jomas Skopas.

1527 m. Skirsnemunėje buvo 16 alinių, 1 midaus parduotuvė.

1537 m. Skirsnemunės seniūniją valdė karaliaus sekretorius Povilas Naruševičius.

(Nukelta į 26 p.)

ŽEMAICIŲ ŽEMĖ ■ 2011/4

(Atkelta iš 25 p.)

1559 m. Grigaliaus Valavičiaus „Lietuvos girių aprašymuose“ minima Skirsnemunės giria. Iki mūsų dienų iš šios girios labai mažai kas yra išlikę.

1571 m. Skirsnemunės seniūniją valdė Vilniaus pilininkas (vėliau vyskupas) Mikalojus Steponas Pacas.

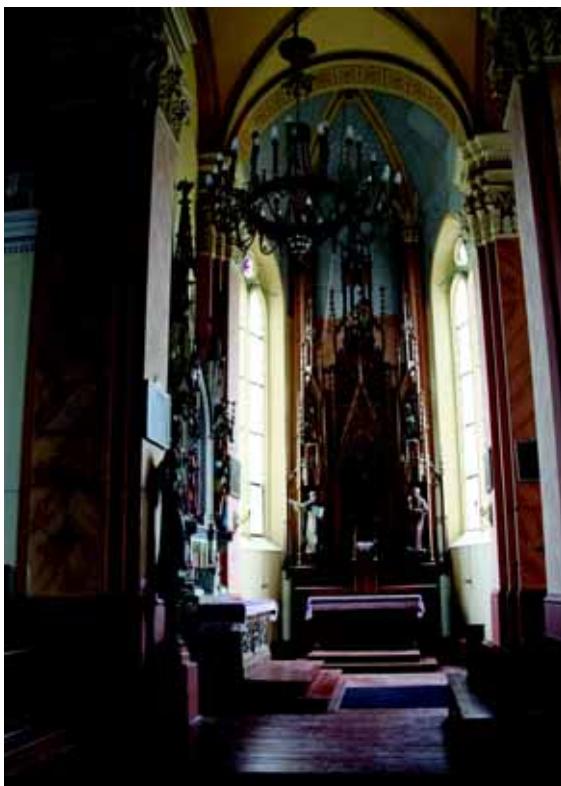
1596 m. Skirsnemunės seniūniją suteikta prekybos privilegija ir teisė rengti turgus.

1612 m. Skirsnemunės seniūniją valdė Kristupas Šemeta.

1636 m. Skirsnemunėje stovėjusi ka-

Nuotraukose – Skirsnemunės šv. Jurgio bažnyčios skulptūra, altorius, vėliavos, žvakidė

talikų bažnyčiai 6 valakus žemės užraše Oziemblovsks (ji buvo pastatyta karaliaus Zigmanto Vazos pavedimu), o vyskupas Tiškevičius jai su teikė parapijos teises.

1759 m. Žvyriuose pastatyti liuteronų maldos namai.

1771 m. Skirsnemunės seniūniją valdė Medekša.

1788 m. Skirsnemunės seniūnijai priklausė dvaras, miestelis ir 5 kaimai. Skirsnemunės miestelis susiformavo prie dvaro. Miestelyje buvo 39 ūkininkai, kurie turėjo po valaką žemės. Prie miestelio aikštės gyveno 13 miestelėnų. Tuo metu Skirsnemunėje gyveno prancūzai daktaras, kubilius (bendorius), stalius, audėjas, kalvis, kailius.

1792 m. karalius Stanislovas Augustas Skirsnemunei suteikė Magdeburgo (miesto) teises ir her-

bą, kuriame buvo pavaizduoti du sukryžiuoti sidabriniai kalavijai ir auksinė lauro šakelė dangaus spalvos fone.

1841 m. Skirsnemunės parapijai priklausė 8 valakai ir 3 margai žemės, parapijoje gyveno 3102 parapijiečiai, prie bažnyčios gyveno du kūnai, miestelyje buvo 243 gyventojai.

1849 m. pastatyta nedidelė medinė nauja Žvyrių evangelikų liuteronų bažnyčia, kuri čia stovi iki šiol.

1853 m. Skirsnemunės mokyklą lankė 32 mokiniai.

1858 m. atlaidų metu apie 2 000 Skirsnemunės katalikų prisiekė nebevartoti svaigalų.

1863 m. per Šv. Roko atlaidus Skirsnemunės bažnyčios kunigas Stankevičius suorganizavo tikinčiųjų bažnytinę procesiją į Jurbarką. Joje dalyvavo apie 2 tūkst. žmonių. Pakeliui buvo giedamos prieš caro valdžią nukreiptos giesmės, sakomas prakalbos. Po sukiliimo kunigas Stankevičius ir Chodorovičius buvo suimti ir kalinami, senoji Skirsnemunės mokykla uždaryta, o jos vietoje įsteigta rusiška.

1870 m. Skirsnemunės kaimas vienas iš pirmųjų Kauno gubernijoje buvo suskirstytas į vienkiemius. Greitai po to į vienkiemius buvo suskirstyti ir Antkalniškių, Dainių, Rotulių kaimai.

1886 m. iš pagrindų suremontuota Žvyrių evangelikų liuteronų

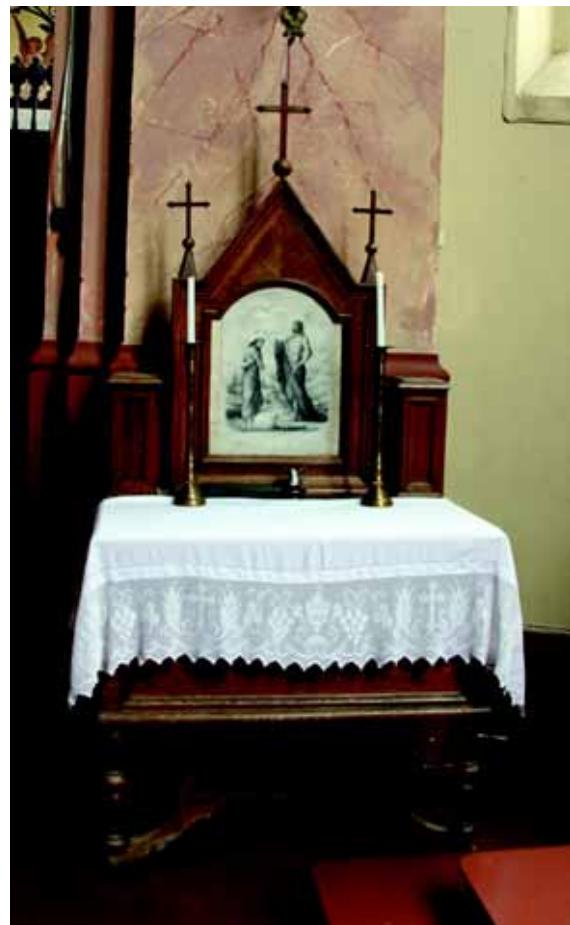

Žvyrių evangelikų liuteronų bažnyčia

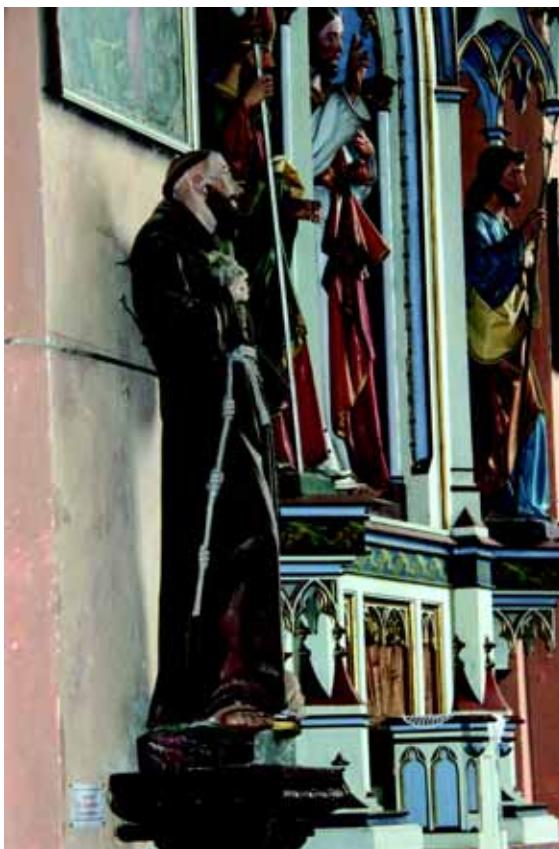
bažnyčia.

1900–1903 m. kunigo Kazimiero Žekevičiaus ir parapijiečių rūpesčiu ant kalvos, kiek į šiaurę nuo pirmosios senosios bažnyčios, pastatyta naujoji Skirsnemunės neogotikinė Šv. Jurgio bažnyčia,

(Nukelta į 28 p.)

ŽEMAICIŲ ŽEMĖ ■ 2011/4

Nuotraukose – Skirsnemunės šv. Jurgio bažnyčios vidaus fragmentai

(Atkelta iš 27 p.)

kurią 1919 m. konsekravo vyskupas Pranciškus Karevičius.

Apie 1910 m. Skirsnemunėje pastatyti mokyklos namai. Čia tuo metu dirbo du rusai mokytojai. Vienas iš jų – Mužičenka – pasirūpino, kad Skirsnemunėje būtų įsteigta pašto agentūra.

Lietuvą paskelbus nepriklausoma valstybe (po 1918 m.) Skirsnemunė priklausė Jurbarko valsčiui.

1923 m. Skirsnemunėje buvo 154 gyvenamieji namai ir 707 gyventojai, Žvyriuose buvo 57 sodybos ir 27 gyventojų, Šilinėje – 9 sodybos ir 42 gyventojai.

Vykstant žémės reformai, dalis Skirsnemunės dvaro žemių buvo išdalinta bežemiams, sodybą nupirko privatus asmuo. Dvaro sodybos pastatai mūsų dienų nesulaukę.

1938 m. Skirsnemunės parapijai priklausė 5 204 parapijiečiai.

Prieš Antrajį pasaulinį karą buvo išleista kunigo Vinco Simanavičiaus spaudai parengta knygutė, skirta Skirsnemunės katalikų parapijos 300 metų sukakčiai. Joje buvo pateikta daug Skirsnemunės istorijos faktų.

Sovietmečiu Skirsnemunė buvo Jurbarko rajono apylinkės ir kolūkio centras.

1959 m. Skirsnemunėje buvo 443 gyventojai. Tais metais čia pastatytu hidrauliniu kalkiu ir silikatiniu bloku gamybos įmonė. Čia taip pat buvo gaminamas rūgščių dirvų kalkinimui skirtas kalkiu purvas.

1964 m. Skirsnemunėje įsteigtas Kauno tekstilės fabriko „Kaspinas“ filialas, kuriaime veikė 80 staklių.

JURBARKAS

KAZIMIERAS PRUŠINSKAS
DANUTĖS MUKIENĖS
NUOTRAUKOS

Palikę Skirsnemunę, nespėjame nė įsibėgti, kaip mašina pradeda artėti prie Jurbarko. Vidurdienis. Rūko neliko jokio, tad miesto daugiaaukščiai iš tolo šviečia.

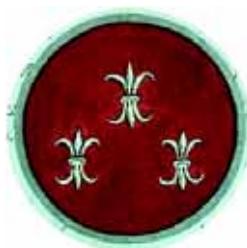
Jurbarkas – miestas, Jurbarko rajono centras pietvakarinėje Lietuvos dalyje, dešiniajame Nemuno upės krante, kur Mituva įteka į Nemuną, o Imsrė – į Mituvą. Nuo Jurbarko iki Kauno – 86 km, Vilniaus – 200 km.

Jurbarko rajonas, kuriam priklauso 1509 kv. km plotas, išsidėstęs palei Nemuną – jo žemės palei šią upę eina apie 70 km. 35 proc. rajono teritorijos užima miškai. Iš viso Jurbarko rajone gyvena 37 tūkst. gyventojų. Jurbarko rajono teritorijoje saugomi 24 istorijos, 35 archeologijos, 8 architektūros, 3 urbanistikos paminklai, 6 dvarai, 54 neveikiančios kapinės ir 89 dailės kūriniai.

Rašytiniuose šaltiniuose randama žinių, kad Jurbarko krašto žemėse sodybų būta jau IX–X amžiuje. Rašoma, kad XI a. čia gyvenęs legendinio Palemono vaikaitis, Jurbarko žemių valdytojas, žemaičių karas vadas, kunigaikštis Gimbutas. Jo pilis buvusi ant kalno prie Imsrės, dabartinio Bišpilio teritorijoje. Kita legenda pasakoja, kad Bišpilyje palaidotas vienas iš senovėje Jurbarko apylinkėse gyvenusių brolių milžinų.

1259 m. rašytiniuose šaltiniuose (P. Duisburgo kronikoje) pirmą kartą paminėtas Jurbarkas. Tais metais kryžiuočiai šioje vietoje, ant Šv. Jurgio kalno, pasistatė Georgenburgo (Jürgenburgo) pilį. Netoli šios pilies žemaičiai greitai pasiatatė savo pilį ir iš jos puldinėdavo Georgenburgą.

1260 m. sunaikinus Georgenburgo pilį, kryžiuočiai iš Georgenburgo pasitraukė į Klaipėdą (Memelį).

Jurbarko herbas 1792 m.

Jurbarkas

XIV a. Jurbarkas tapo karališkuoju dvaru.

1328 m. lietuvių užpuolė ir sunaikino už 10 km į rytus kairiajame Nemuno krante buvusių kryžiuočių pilij Christmemelj.

1336 m. buvo atnaujinta kryžiuočių sugriauta Georgenburgo pilis. Ji pavadinta Jürgenburgu. Ši pilis buvo sunaikinta Gedimino valdymo pabaigoje. Kryžiuočiai ją atstatė 1343 metais. Vélesniais metais ši pilis dar ne kartą buvo stiprai nuniokota ir vėl atstatoma, o 1422 m., po Melno sutarties, Jürgenburgas atiteko Lietuvai.

(Nukelta į 31 p.)

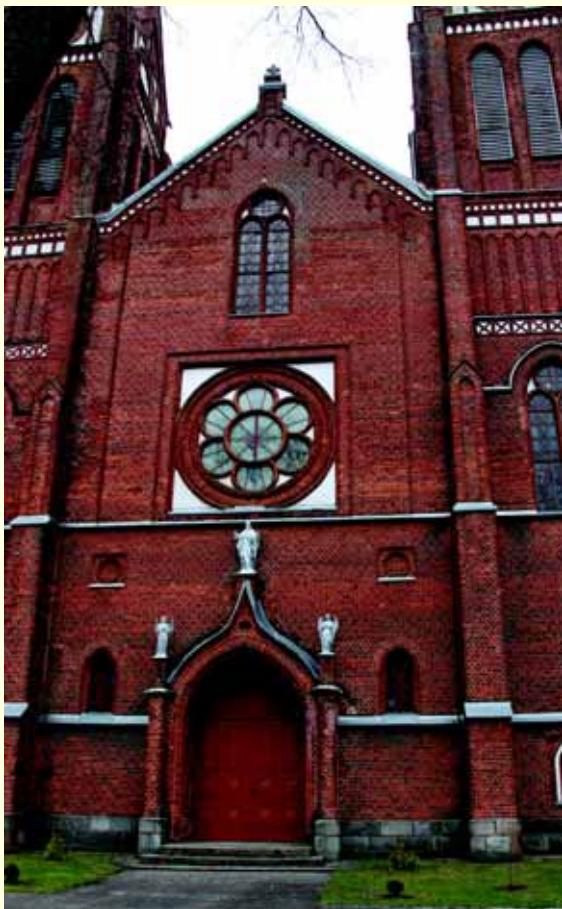
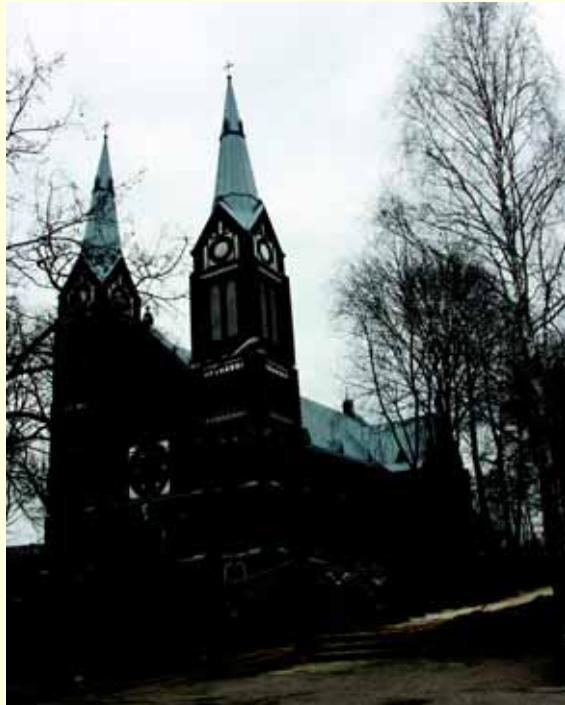

ŽEMAICIŲ ŽEMĖ ■ 2011/4

JURBARKO Švč. TREJBĖS BAŽNYČIA

Danutės Mukienės nuotraukos

Jurbarko bažnyčios klebono, Raseinių vicedekano Mykolo Buožo (1911–1991) bareljefas ir memorialinė lenta prie Jurbarko Švč. Trejybės bažnyčios sienos

(Atkelta iš 29 p.)

1430 m. vyskupo Mikalojaus Dziežgovičiaus rūpesčiu Jurbarke pastatyta pirmoji medinė katalikų bažnyčia.

1502 m. Jurbarkas jau buvo Lietuvos didžiojo kunigaikštio dvaras ir valsčius.

XVI a. 3 dešimtmetyje Lenkijos karalius ir Lietuvos Didysis kunigaikštis Žygimantas Senasis išleido potvarkį Žemaičių žemei tvarstyti ir nurodė, kad visa gyvenamoji juosta pagal Prūsų sieną padedama tvarstyti karalienėms. Pirmajai tokia teisė teko •ygimanto II žmonai karalienei Bonai. Jurbarką yra valdės ir Polocko vaivada Liudvikas Radvila, Naugarduko vaivada Jonas Mikalojus Radvila.

1522 m. Žygimanto II rūpesčiu atnaujinta Jurbarko katalikų bažnyčia.

1557 m. klebonas Martynas Hermanavičius Jurbarke įsteigė pirmąją mokyklą.

1561 m. pagal valakų įstatymo direktyvas buvo parengtas naujas Jurbarko miesto planas.

1569 m. Jurbarke jau buvo apie 600 gyventojų, veikė prekyvietė, bažnyčia (iš pradžių ji buvo tik koplyčia), 74 smulkės, iš kurių 49 alaus, 5 midaus, 20 degtinės.

Jurbarkas buvo 1611 m. Jurbarkui Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Zigmantas III (Zigmantas Vaza) suteikė Magdeburgo teises ir herbą. Jame buvo pavaizduotos trys lelijos raudoname skyde.

1656 m. švedų ir prūsų kariuomenė antpuolio metu sudegino Jurbarko katalikų bažnyčią.

Iki XVIII a. pab. Jurbarkas buvo dvaras.

Vytauto Didžiojo paminklas Jurbarke. Skulptorius Vincas Grybas

1737 m. Jurbarkui miesto teises atnaujino karalius Augustas III.

1437 m. rusų kariuomenės antpuolio metu sudegė Jurbarko katalikų bažnyčia.

1795–1914 m. Jurbarkas buvo valsčiaus centras. Jis priklausė Kauno gubernijai.

Po 1795 m. (III-ojo padalijimo) Jurbarkas atiteko Platonui Zubovui.

1840 m. Jurbarkas perėjo valdžios nuosavybėn.

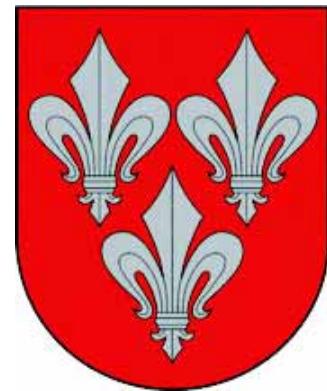
1846 m. caras Mikalojus I Jurbarką paskyrė rusų generolui kuni-

(Nukelta iš 32 p.)

Tiltas per Nemuną ties Jurbarku

ŽEMAICIŲ ŽEMĖ ■ 2011/4

Jurbarko herbas. Dailininkė
Vaidilutė Grušckaityė.

Kairėje ir apačioje – Jurbarko
miesto pastatai

(Atkelta iš 31 p.)

gaikščiui Vasilčikovui. Jis Jurbarką valdė iki Lietuvos paskelbimo nepriklausoma valstybe.

1851 m. Jurbarke įsteigta evangelikų liuteronų parapija.

1880–1886 m. Jurbarke buvo pastatyta evangelikų liuteronų bažnyčia.

1865 m. vakarinėje miesto dalyje pastatyta nedidelė mūrinė biza

tantinio stiliaus provoslavų cerkvė (veikė iki 1940 m.).
1905 m. spalio 20 d. Jurbarke Skirsnemunėje vargonininku dir-

busio Stasio Šimkaus iniciatyva suruoštas pirmas lietuviškas va-

karas.

1906 m. per gaisrą sudegė apie 250 medinių jurbarkiečių namų.

Nuotraukose – Jurbarko miesto vaizdai

1907 m. pastatyta, spalio 14/22 d. pašventinta Jurbarko Švč. Trejybės bažnyčia.

Prieš Pirmajį pasaulinį karą Jurbarke veikė rusų valdžios, žydų pradžios ir keturklasė miesto mokykla.

1918–1947 m. Jurbarko valsčius priklausė Raseinių apskričiai.
1918 m. klebono Pranciško Stakausko rūpesčiu įsteigta Jurbarko „Saulės“ progimnazija.

(Nukelta į 34 p.)

ŽEMAICIŲ ŽEMĖ ■ 2011/4

Žydų tautybės žmonių kapinės Jurbarko miestelio prieigose. Šiose kapinėse palaidotas ir Antrojo pasaulinio karo metais nacių nužudyta skulptorius Vincas Grybas

(Atkelta iš 33 p.)

Nepriklausomos Lietuvos metais Jurbarke veikė gimnazija, žydų progimnazija, 4 pradžios mokyklos, kun. J. Bikinio rūpesčiu įsteigta našlaičių vaikų prieiglauda.

1923 m. Jurbarke buvo 470 gyvenamujų namų, 4409 gyventojai.

1925 m. Jurbarke pradėjo veikti valstybinė plaučių ligoninė.

1930 m. Jurbarke pastatytas Vytauto Didžiojo biustas (sukūrė skulptorius Vincas Grybas).

1935 m. Jurbarke buvo 4638 gyventojai.

1936 m. Jurbarko parapija vienijo 8 873 parapijiečius.

Kairėje – naujoji Jurbarko evangelikų liuteronų bažnyčia. Viršuje – paminklai Jurbarko Švč. Trejybės bažnyčios šventoriuje

1936 m. apie 46–48 proc. Jurbarko gyventojų sudarė žydų tautybės žmonės. Mieste buvo 7 sinagogos.

1937 m. Jurbarke atidaryta viešoji valstybinė biblioteka. 1947 m. ji buvo reorganizuota į Jurbarko apskrities viešąją biblioteką, 1977 m. – į Jurbarko centrinę biblioteką.

1939 m. Jurbarke buvo 5221 gyventojas.

1940 m. liepos mėnesį kilęs gaisras stipriai nuniokojo pietinę miesto dalį. Jo metu sudegė apie 400 pastatų, tarp jų ir Jurbarko katalikų bažnyčia.

1947 m. pab. Prie Jurbarko valsčiaus buvo prijungti Smalininkai, Viešvilė, Raudonės apylinkė. Tada buvo suformuota Jurbarko apskritis.

1950 m. Jurbarke apskritis reorganizuota į Jurbarko rajoną, Jurbarkas tapo rajono centru.

1962 m. pab. Prie Jurbarko rajono buvo prijungta Veliuona, Se redžiaus.

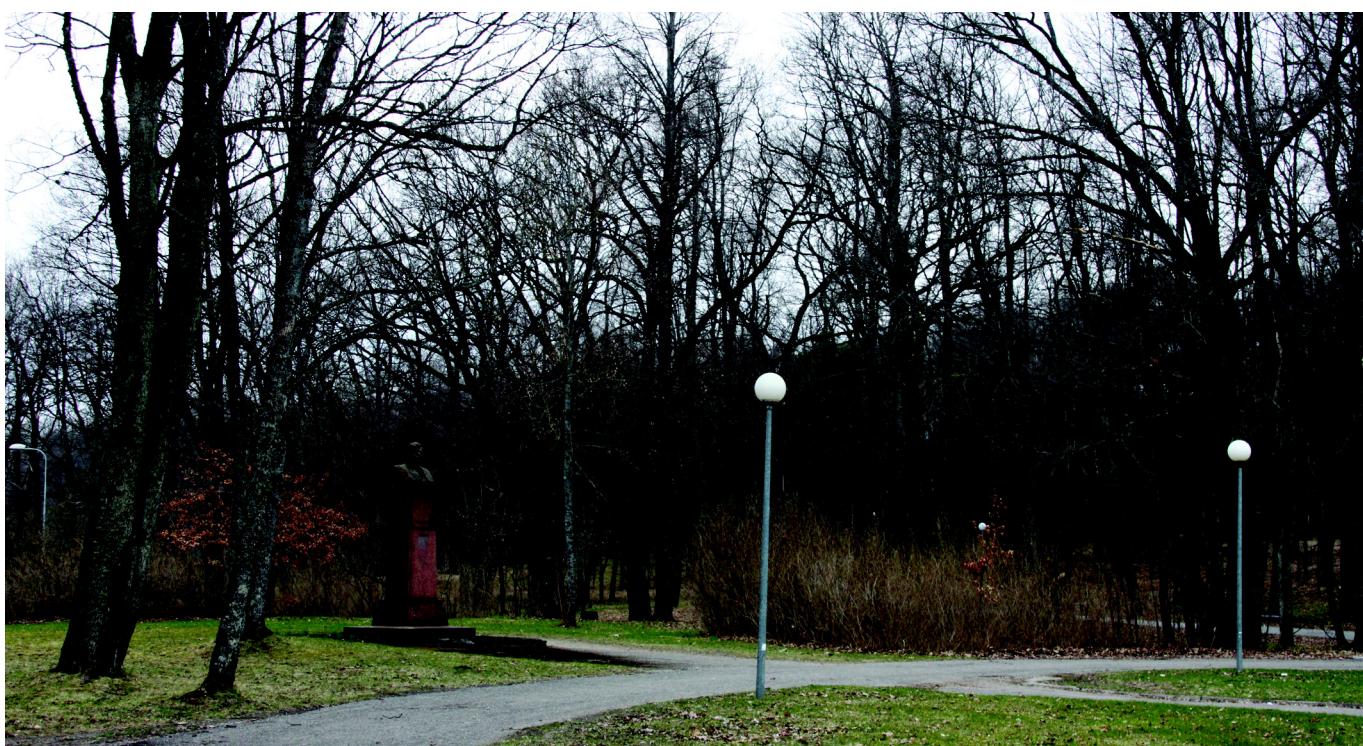
1963 m. pr. Prie Jurbarko rajono buvo prijungtos Juodaičių, Šimkaičių, Eržvilko apylinkės.

1990 m. pradžioje, Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, Jurbar-

(Nukelta į 36 p.)

Viršuje – paminklo Vladui Grybui, 1960 m. pastatyto Jurbarko parke (Vladas Pleškunas) fragmentas (paminklą artimiausiu laiku planuojama iškelti į Jurbarko Vinco Grybo memorialinio muziejaus kiemelį). Kairėje ir apačioje – Jurbarko parko fragmentai

ŽEMAICIU ŽEMĘ ■ 2011/4

(Atkelta iš 35 p.)

ko rajonas tapo savivaldybe.

1995–2010 m. Jurbarko rajonas priklausė Tauragės apskričiai.

1996 m. Jurbarko rajone buvo 40 709 gyventojai, iš jų Jurbarko mieste – 15 180, Smalininkuose – 696, rajono kaimo vietovėse – 24 833.

2008 m. pradžioje Jurbarko rajono savivaldybėje buvo 35 164 gyventojai. Iš jų: Jurbarko mieste – 13 304, Smalininkuose – 600, rajono kaimų teritorijoje – 21 260 gyventojų. Didžiąją Jurbarko rajono gyventojų dalį (98,7 proc.) sudaro lietuviai.

Jurbarko rajono savivaldybėje šiuo metu yra dylika seniūnijų: Eržvilko, Girdžių, Jurbarkų, Jurbarko miesto, Juodaičių, Raudonės, Seredžiaus, Skirsnemunės,

JURBARKO KRAŠTO MUZIEJUS

Rekonstruoti skulptoriaus Vinco Grybo memorialinio muziejaus pastatai ir Jurbarko parko fragmentai (dvi nuotraukos apačioje)

Smalininkų, Šimkaičių, Veliuonos, Viešvilės. Jurbarko rajone yra du miestai – Jurbarkas ir Smalininkai, septyni miesteliai: Eržvilkas, Raudonė, Seredžius, Šimkaičiai, Vadžgirys, Veliuona, Viešvilė, 355 kaimai.

Ties Jurbarku yra pastatytas ilgiausias automobilių tiltas per Nemuną (494 m). Jis jungia Jurbarką su Šakių rajonu.

Jurbarko rajone veikia dvi gimnazijos: Jurbarko Antano Giedraičio-Giedriaus bei Eržvilko, trys vidurinės mokyklos, trylika pagrindinių mokyklų. Rajono teritorijoje yra Smalininkų technologijų ir verslo mokykla, Jurbarko Antano Sodeikos meno mokykla, Jurbarko kūno kultūros ir sporto centras, Vaikų globos namai bei Sutrikusio intelektuojuolių darbo centras Jurbarko mieste, Jurbarko švietimo centras,

Naujamiesčio vidurinės mokyklos suaugusiųjų mokymo klasės.

Jurbarko rajone veikia šios katalikų bažnyčios: Eržvilko šv. Jurgio, Girdžių šv. Marijos Magdalietės, Juodaičių Nukryžiuotojo Jėzaus, Jurbarko Švč. Trejybės, Pašaltuonio Švč. Mergelės Marijos ēmimo į dangų, Raudonės Švč. Jézaus širdies, Seredžiaus šv. Jono Krikštytojo, Skirsnemunės šv. Jurgio, Smalininkų šv. Juozapo, Staikių šv. Antano Paduviečio, Šimkaičių šv. vyskupo Martyno, Vadžgirio šv. Juozapo, Varlaukio Švč. Trejybės, Veliuonos Švč. Mergelės Marijos ēmimo į dangų, Vertimų šv. Jono Krikštytojo, Viešvilės Kristaus atsimainymo.

Jurbarko rajone veikia ir Jurbarko, Smalininkų bei Žvyrių evangelikų liuteronų bažnyčios.